

RISØR KOMMUNE

BARN SOM ER PÅRØRENDE

11. oktober 2019 kl. 11:00-15:00

Vi skal vokse

- gjennom kunnskap, regional utvikling og attraktivitet

Dagens program

- Hvem er barn som er pårørende og hva trenger de?
  - lovverket
- Lunsj
- Hvordan kan vi samhandle godt?
- Hvordan bør prosedyren være?
- Hvilke verktøy finnes?

Programmet er inspirert av og hentet fra ulike kurs og ressurser, sammensatt av avdelingsleder Helse Inger Urfjell Asdal

*«Når jeg går amok, vil jeg aller helst
trøstes»* Gutt, 10 år

«Det er jo ikke mamma som er syk, men pappa....

Men mamma blir så stressa av det. Når hun er bustete på håret, vet jeg at mamma er sliten, og da vet jeg at pappa har mye vondt»

Gutt, 10 år

«Det ble aldri satt noen grenser for meg. Dem satte jeg i så fall selv. Ingen behøvde å fortelle meg at det ikke passet å slenge med døra og rase ut i et ungdomsopprør med en syk mor i huset»

Skagestad, 2008

*«Fars lever tåler uendelig mye mer fyll enn
hva et barns psykososiale helsetilstand
vanligvis klarer»* Frid Hansen, 2008

«Hele tiden følte jeg at jeg befant meg på en vulkan, og det var mitt ansvar at den ikke skulle bryte ut. Hvis jeg ikke var snill, ble hun syk. Og jeg klarte aldri å være snill nok»

Datter, 2008

«Alle som driver undervisning vet at det er umulig å konsentrere seg når elevens hode er fylt av vanskelige tanker»

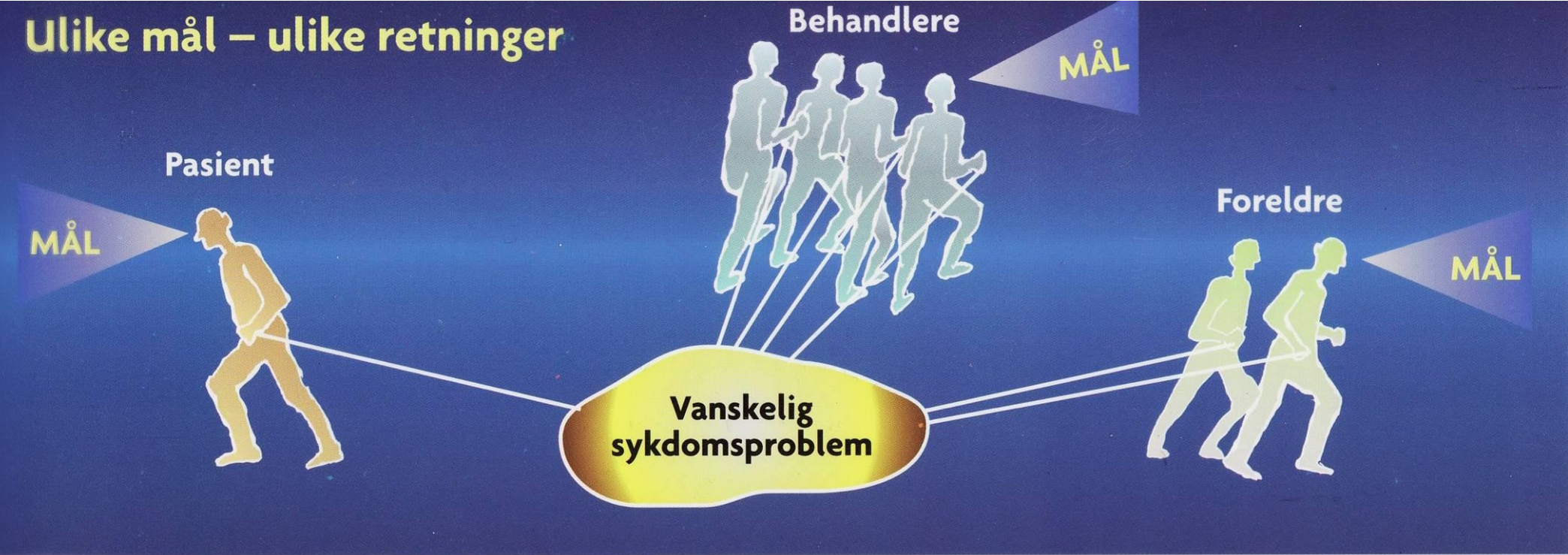
Kronikk i Dagbladet for noen år siden.

FAMILIEPERSPEKTIV – HVEM PÅVIRKES?

Ulike mål – ulike retninger

Trekke sammen mot samme mål

HVOR MANGE ER BERØRT ?	Psykiske lidelser	Alkoholavhengighet	Totalt
Diagnostiserbart	410 000 (37,3%)	90 000 (8,3%)	450 000 (40,5%)
Moderat/alvorlig	260 000 (23,1%)	70 000 (6,5%)	290 000 (26,5%)
Alvorlig	115 000 (10,4%)	30 000 (2,7%)	135 000 (12,2%)

HVA HAR EGENTLIG SKJEDD?

ER NOE AV DETTE MIN
SKYLD?

KAN JEG OGSÅ BLI SYK?

HVORFOR KLARER JEG
IKKE Å SOVE?

HVORFOR HAR JEG
PROBLEMER MED Å
KONSENTRERE MEG?

BLIR MOR/FAR SYKERE OM
JEG BLIR LEI MEG ELLER
SINT PÅ DEM?

HVEM SKAL
PASSE PÅ
MOR/FAR MENS
JEG ER PÅ
SKOLEN?

HVA SKAL JEG SI TIL VENNER?

HVORFOR TENKER JEG ANNERLEDES
ENN SØSKNENE MINE?

SMITTER KREFT?

ER DET LOV Å VÆRE GLAD?

FORSKNING SIER AT:

- Barn av psykisk syke har økt risiko for selv å utvikle psykiske vansker (Siegenthaler, 2012)
- Barn som vokser opp med rusmiddelproblemer har økt risiko for å utvikle egne rusmiddelproblemer og psykiske lidelser (Hjärnet al, 2014, Mohaupt& Duckert, 2010)
- Å ha for mye ansvar kan ha begrensende og negativ effekt på unge omsorgsgiveres helse, trivsel, sikkerhet, utvikling og utdanning (Becker, 2007, Casset al 2009)
- Sykdom virker negativt inn på dagliglivet i familien
- Helsetjenestens evne til å identifisere og følge opp barns og familiers behov er begrenset
- Det finnes virksomme tiltak

FORSKNING OM SØSKEN: (Jacobsen, 2008)

- Ønsker mer informasjon
- Ulike mestringsstiler
  - Unngåelse/isolasjon
  - Omsorgsgiver
  - Tilstede i kriser
- Følelsmessige belastninger
- Bekymringer for framtiden
- Engstelse for egen sykdomsutvikling/føre gener videre

Multisenterstudien: Barn som pårørende (Ruud,2015)

Behovene for informasjon og tilpasset hjelp er betydelig, men i stor grad udekket

Foreldre tror at barnas livskvalitet er bedre enn det barna selv beskriver

Barn utfører vesentlig flere omsorgsoppgaver og husarbeid enn vanlig

Barn av psykisk syke rapporterer lavere livskvalitet enn normalbefolkningen

Barn og unge har behov for å snakke om situasjonen, men mange mangler informasjon

Spesialisthelse-tjenesten følger bare delvis opp loven

DET VANSKELIGSTE

(fra åpne spørsmål i spørreskjema til barn:
«Hva opplevde du var det vanskeligste?»)

Å se deres syke forelder lide, forelders manglende kapasitet og tapet av sosiale aktiviteter sammen

Å hjelpe den syke og i stor grad måtte klare seg selv

Forelders skiftende humør, fra sliten til sur og sint

Forelders innleggelses og manglende tilstedeværelse

Å selv måtte håndtere egne følelser

Hva vet ansatte i skole og barnehage?

(hentet fra 0-måling i BTI-arbeidet i Rogaland/Hordaland/Sogn og Fjordane)

Av alle spurte om kjennskap til ulike «problemområder» visste en **minst** om betydningen av å være **barn av foreldre med somatiske og/eller psykiske lidelser**.

(Spurte om omsorgssvikt, rusmiddelbruk hos foreldre, vold i nære relasjoner, psykiske lidelser hos foreldre, mobbing, økonomiske levekårsutfordringer, alvorlig somatisk sykdom/ skade hos foreldre)

Nesten **halvparten** sa de ikke visste hvem de kunne ta kontakt med for å få veiledning og bistand

Av alle rutiner kjente en **dårligst** til bestemmelser om plikten til å ivareta barn av pasienter med psykisk sykdom, rusmiddelavhengighet eller alvorlig somatisk sykdom/skade

Hva sier lovverket om barn som pårørende?

Helsepersonelloven

- § 10 a – Ivareta mindreårige barn som pårørende
- § 10 b – Ivareta barn som er mindreårige barn som er etterlatte etter foreldre eller søsken
- § 25 a – Deling av taushetsbelagt informasjon

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Kommunens plikt til samhandling og samarbeid

Spesialisthelsetjenesteloven

- § 3 – 7a – Barneansvarlig personell

Loven har som formål

- *å sikre at barn blir fanget opp tidlig* og får tilstrekkelig informasjon
- *at det blir satt i gang prosesser* som setter barn og foreldre stand til å mestre situasjonen ved alvorlig sykdom
- *å forebygge* problemer hos barn og foreldre

BTI

BTI

BTI

BTI

Barn som pårørende

- helsepersonell har plikt til å:

- Avklare om pasienten har barn
- Vurdere om barna har behov for informasjon eller annen oppfølging
- Tilby informasjon og veiledning

- Aktivt innhente samtykke
- Skaffe seg generell informasjon om lokale samarbeidspartnere
- Medvirke til at informasjon blir gitt

- Journalføre
  - om pasienten har barn
  - om barnet har behov for informasjon
  - hvordan pasienten har reagert på tilbud om hjelp til å følge opp barnet
  - hvilke tiltak som eventuelt skal iverksettes

Kommuner skal ha systemer som sikrer oppfølging av barn som pårørende (samme plikt som spesialisthelsetjenesten)

Kan organiseres på ulike måter; opprette **barneansvarlig personell**, ved å legge spesiell kompetanse til familiesentre eller liknende, eller ved å legge ansvar og kompetanse til funksjoner som familiekoordinatorer eller liknende.

Fastlegen og andre helse- og omsorgstjenester skal:

- Identifisere og dokumentere barn som pårørende

- Etterspørre barn som pårørende sitt behov for informasjon og oppfølging og gi foreldrene råd og veiledning

- Vurdere om det er behov for mer omfattende hjelpetiltak, og henwise til riktig instans

Helsestasjonen og skolehelsetjenesten skal:

- Fange opp barn som pårørende med behov for oppfølging fra hjelpeapparatet

- Gi råd til foreldre og støtte til barn som pårørende

- Gi råd til barnehage og skole

- Vurdere om det er behov for mer omfattende hjelpetiltak, og henwise til riktig instans

Samarbeide med skolen om tiltak

Ved **IP og ansvarsgruppe** for **den voksne pasienten som har barn**, er det viktig å se tjenesten i et familieperspektiv. Det kan det være hensiktsmessig at en bestemt person i ansvarsgruppen **ivaretar barneperspektivet**.

Kilde: <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/parorendeveileder>

St.meld. nr. 47 (2008–2009)

Samhandlingsreformen
Rett behandling – på rett sted – til rett tid

Vellede

Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten

Publisert 30.6.2015 Sist endret 11.1.2017

IS-2587

Vellede

Vellede

Veilede

Pårørende – en ressurs

Veileder om samarbeid
med pårørende innen
psykiske helsetjenester

BARN I NORGE 2014
NÅR BARN ER PÅRØRENDE

FAR ER SYK

Denne brosjyren er til deg som er barn og har en mor eller far som er syk eller ruser seg.

Det er ikke lett å være barn når mor eller far får en alvorlig sykdom eller skade. Det er også vanskelig å ha en mor eller far som ruser seg eller er psykisk syk.

Nasjonal veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten

Første gang publisert i 2017
Flere oppdateringer i 2018/2019

Brukervennlig på nett
Omfattende
Praktisk
Kap. 5 om barn som pårørende

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/paror-endeveileder>

Veilederens innhold

- Veiledning i hvordan regelverket skal forstås
- Tydeliggjøring av ansvar
  - Konkrete anbefalinger om god praksis
  - Forslag til rutiner
    - Beskrivelse av samarbeid med andre aktører
    - Verktøy og ressurser
- Forskning om pårørende

Informasjon og støtte til barn som er pårørende

- Avklar omsorgssituasjonen for mindreårige barn som pårørende
- Avklar hva mindreårige barn som pårørende trenger av informasjon og oppfølging
- **Veiled foreldre** om å snakke med barn som pårørende om sykdom og behandling
- **Snakk med familien** om hverdagen i barnehagen og på skolen for barn som pårørende
- **Snakk med familien** om fritidsaktiviteter og sosialt nettverk for barn som pårørende
- **Snakk med foreldre** om å ivareta barn som er pårørende til søsken
- Bidra til å ivareta barn som pårørende **også når samtykke ikke oppnås**
- Tilby samtaler med barn som pårørende ved behov
- Sørg for nødvendig oppfølging i samarbeid med andre tjenester
- ....

Lytt alltid til erfaringer og bekymringer fra barn og ungdom som bor alene med en pasient

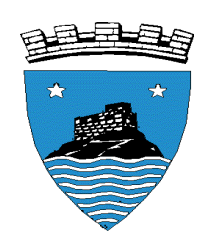
Helsepersonell må lytte til barn og ungdom som bor alene med en forelder som er syk. Dette gjelder særlig når pasienten har nedsatt innsikt i egen situasjon. Basert på hendelser og erfaringer hjemme vil den unge pårørende for eksempel kunne være bekymret for.....

- Mor eller fars helse og fungering i hverdagen
- Mor eller fars egen oppfølging av behandlingen
- Effekt av behandlingen
- Om mor eller far utgjør en fare for seg selv eller andre

Helsepersonell skal ta den unge pårørende på alvor, lytte aktivt og undersøke hva bekymringen består i. **Med samtykke fra pasienten....**

<https://www.risor.kommune.no/f/iebf8a6b-c232-4950-b3c0-1ee3f0f0e50f/samtykke-risor.pdf>

<https://www.bti-risor.no/>

- Bedre **tverrfaglig** innsats – bli kjent!
- **Tryggere** medarbeidere
- **Spredning** av kunnskap og **øving** sammen med andre på egen arbeidsplass
- **Evaluering** umiddelbart etter, og etter en viss tid

Sørg for at større barn som pårørende til foreldre vet hva som vil skje ved krise eller sykdomsforverring

Helsepersonell bør bidra til at større barn som pårørende vet hva de kan gjøre hvis det oppstår sykdomsforverring, ubehagelige situasjoner eller akutte endringer.

Barn som pårørende må vite hva de selv kan gjøre og hvem de kan kontakte.

Planer for slike situasjoner må lages i samråd med den andre med foreldreansvar og må ivareta hensynet til barnets beste.....

.....hvis pasienten motsetter seg å snakke om slike situasjoner, begrenses muligheten til å ivareta barnet eller ungdommen.....

Hva kan vi gjøre da?

Sørg for å sikre barn som pårørende nødvendig oppfølging i samarbeid med andre tjenester

Når helsepersonell som yter helsehjelp til voksne pasienter vurderer det som nødvendig at barn som pårørende får videre oppfølging, skal helsepersonell innhente samtykke fra pasienten og/eller den andre med foreldreansvar før tiltak igangsettes....

... helsepersonell må legge til rette for at barnet får si sin mening om aktuelle tiltak ut fra sine egne ønsker og behov, i tråd med alder og modenhet.

*Jo verre situasjonen er, desto viktigere er det å snakke om det”.
God kommunikasjon med barn i krisesituasjoner er å forklare,
gjøre det begripelig og håndterbart i en så trygghetsskapende
setting som mulig.*

*De må få klar melding om at dette vil bli fulgt opp, og at de
skal få sannferdig oppdatering hele veien.*

*Alternativet til ikke å bli oppdatert i en krisesituasjon er å
henvise dem til en tåkeheim av uvitenhet, fortielser,
desinformasjon og angst.*

Raundalen og Schultz, 2008

«Det var fint at jeg fikk være å hilse på legen. Da vet jeg at han som hjelper mamma er snill.»

Ole 8 år

GRUPPEOPPGAVE 1:

Se filmen: «Støtte til unge omsorgsgivere»

- Hvordan kan du dele din bekymring for barnet med foreldrene?
- Hva tenker du om å dele din bekymring med sønnen?
- Hvem har ansvar for å tilby hjelp til «den friske foreldereren» i en familie med sykdomsbelastning?

GRUPPEOPPGAVE 2:

Se filmen «Samordnet hjelp til familien»

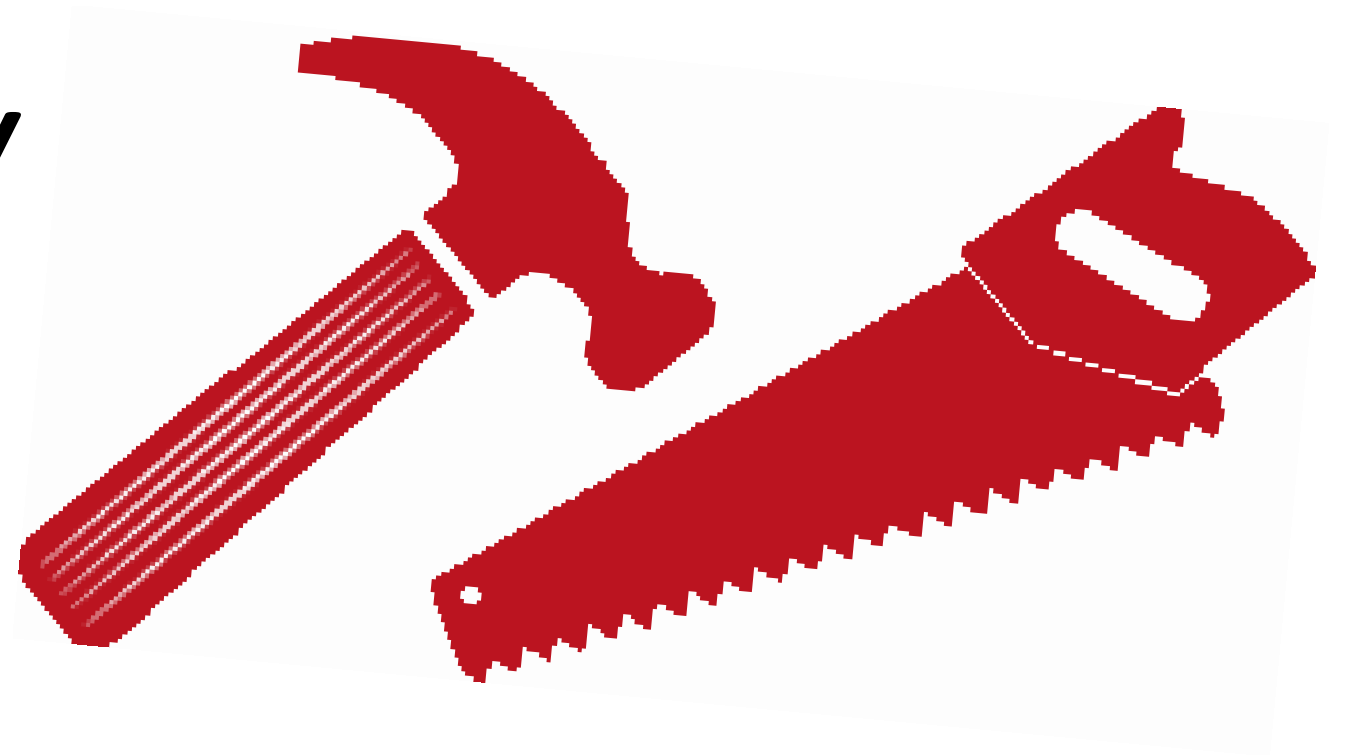
- Hvem har ansvar for å kartlegge barnas behov for informasjon og støtte i denne familien?
- Hvem kan du samarbeide med når du har saker hvor barn er pårørende?

GRUPPEOPPGAVE 3:

Gå sammen 2-4 stk:

- Les gjennom forslag til prosedyre for Risør kommune
- Gjør endringer og tilføyelser dere mener er nødvendige

VERKTØY

Ny tekst på alle HF sine nettsider:

Hva vi tilbyr deg og din familie?

Vi kan støtte deg og din familie på ulike måter:

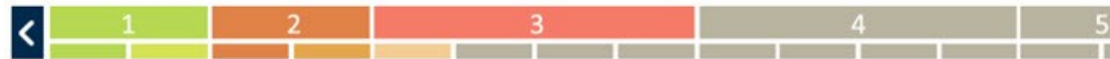
❓ **Samtaler med deg om barna:** Hvordan barna har det og hva de trenger, hva som er vanlige reaksjoner, hvordan dere snakker sammen om det som skjer og hva du kan være oppmerksom på. Andre tema kan være hvordan det er å være forelder når det er sykdom i familien.

❓ **Samtaler med familien eller barna alene:** Hva barna vet, hvordan hverdagslivet har endret seg, om de har all den informasjonen de trenger, hvordan dere håndterer situasjonen dere står i og hva som vil skje fremover.

❓ **Informasjon** om gode steder for å finne kunnskap, hjelp og støtte.

❓ **Samarbeid** og kontakt med andre tjenester (eks helsesøster, skole eller andre).

Diverse E-link kurs for helsepersonell,
fastlege m.m.

HELSEPERSONELLS OPPGAVER
FOR PASIENTER OG BARN

NAPHA gir blant annet råd om føring
av journal foreldre/barn når barn er
pårørende.

NaKKetØyet

Powered by **BarnsBeste**

RETTIGHETSTELEFONEN
ET TILBUD FRA **MENTAL HELSE UNGDOM**

GRATIS JURIDISK VEILEDNING

Vi bistår unge og pårørende med gratis juridisk veiledning. Alt er 100% anonymisert, vi ser ikke hvem som ringer heller.

Tilbudet er driftet av frivillige jurister og jusstudenter som besvarer telefonen på kveldstid.

Vi har som oftest åpent tirsdag, onsdag og torsdag, fra 18.00 - 21.00.

For åpningstider og mer informasjon, se:
www.rettighetstelefonen.no

Telefon: 21 456 007

BarnsBeste ”Når barn er pårørende – informasjon til voksne med omsorgsansvar for barn som er pårørende» (faktasider/råd)
«Fra lov til praksis» om dokumentasjon (for helsepersonell)

Voksne for barn

Ung.no

Pårørendeveilederen (Helsedirektoratet)

Rettighetstelefonen

BTI – Risør kommune Handlingsveiledere laget for barnehagene, skolene, helsestasjonen og NAV

Kommunale retningslinjer for ansatte i møter med barn som pårørende Av Brita Mauritzen Næss - Rådgiver, oppvekst og levekår

FILM

<http://parorendeprogrammet.no/fag/casearkiv>

mange aktuelle case

LYKKE TIL MED Å HJELPE BARN OG UNGE
SOM ER PÅRØRENDE!